

Informatívny materiál pre chovateľov hovädzieho dobytku, oviec a kôz o uplatňovaní Programu prevencie, monitoringu a kontroly niektorých prenosných spongiformných encefalopatií (TSE/PSE) v Slovenskej republike.

1. Zákonné právomoci

Právny rámec pre uplatňovanie programu prevencie, monitoringu a kontroly niektorých transmisívnych/prenosných spongiformných encefalopatií (TSE/PSE) v Slovenskej republike (ďalej len „program TSE“) je obsiahnutý v týchto dokumentoch:

- **Zákon č. 39/2007 Z. z.** o veterinárnej starostlivosti znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 39/2007 Z. z.“)
- **Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 999/2001** z 22. mája 2001, ktorým sa stanovujú pravidlá prevencie, kontroly a eradikácie niektorých prenosných spongiformných encefalopatií v platnom znení (ďalej len „nariadenie č. 999/2001/ES“)
- **Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1774/2002** z 3. októbra 2002, ktorým sa stanovujú zdravotné predpisy týkajúce sa ŽVP neurčených pre ľudskú spotrebu v platnom znení (ďalej len „nariadenie č. 1774/2002/ES“)
- **Vyhláška Ministerstva pôdohospodárstva SR (ďalej len MP SR) č. 371/2007 Z. z.** z 29. júla 2007, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o identifikácii a registrácii oviec a kôz v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška MP SR č. 371/2007 Z. z.“)
- **Vyhláška MP SR č. 372/2007 Z. z.** z 29. júla 2007, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o identifikácii a registrácii HD a o zmene vyhlášky MP SR č. 206/2007 Z. z. o klasifikácii jatočne opracovaných tiel HD, jatočne opracovaných tiel oviec, o odbornej príprave a osvedčení o odbornej spôsobilosti (ďalej len „vyhláška MP SR č. 372/2007 Z. z.“)

2. História

Už viac rokov je známe, že sa u ľudí a zvierat nezávisle na sebe vyskytujú rôzne prenosné spongiformné encefalopatie (ďalej len „TSE“). Bovinná spongiformná encefalopatia (ďalej len „BSE“) bola u hovädzieho dobytku (ďalej len „HD“) zistená v roku 1986 vo Veľkej Británii. V nasledujúcich rokoch bol zistený jej výskyt aj u iných druhov zvierat. Nový variant Creutzfeldt – Jakobovej choroby (ďalej len „CJD“) u ľudí bol popísaný v roku 1996. Hromadnia sa dôkazy o tom, že pôvodca BSE u HD je veľmi podobný pôvodcovi nového variantu CJD u ľudí. Od roku 1990 prijalo Európske spoločenstvo viacero opatrení na ochranu zdravia ľudí a zvierat proti riziku BSE. Tieto opatrenia sú založené na bezpečnostných ustanoveniach a veterinárnych opatreniach. Vzhľadom na mieru rizika niektorých TSE/PSE pre zdravie ľudí a zvierat bolo potrebné prijať a dodržiavať špecifické pravidlá na prevenciu, monitoring, kontrolu, zvládnutie a eradikáciu týchto ochorení.

3. Poučenie o chorobe

3.1 Poučenie o BSE

BSE je fatálne nervové ochorenie dospelého HD. Patologické zmeny, epizootológia a spôsob prenosu tohto ochorenia naznačujú, že BSE je jednou zo spongiformných encefalopatií zapríčinených priónmi. Experimentálne bola BSE prenesená na HD parenterálnou a orálnou cestou prostredníctvom nervového tkaniva z postihnutých jedincov. Klinický priebeh je rozmanitý, ochorenie môže prebiehať až niekoľko rokov.

Zvieratám podozrivým z nakazenia BSE sa rozumie živé, zabitú alebo uhynuté zviera, ktoré vykazuje alebo vykazovalo nervové poruchy, alebo progresívne zhoršovania celkového stavu spojené s narušením centrálného nervového systému a u ktorého informácie získané na základe klinického vyšetrenia, reakcie na liečbu, vyšetrenie post mortem alebo laboratorne vyšetrenia ante alebo post mortem nedovoľujú stanoviť alternatívnu diagnózu. Podozrenie na BSE vzniká u HD, u ktorého bol pozitívny výsledok rýchleho testu špecifického pre BSE.

3.2 Poučenie o scrapie (klusavka oviec)

Ide o ochorenie zaradené medzi TSE postihujúce ovce a kozy. Scrapie môže byť prenesená z jedného zvierat'a na druhé prostredníctvom kontaminovaného prostredia alebo z bahnice na jahňa. Klinické príznaky sa obvykle objavujú u zvierat vo veku od 2 do 5 rokov a zahŕňajú opakované škriabanie tela, šúchanie si tela o predmety, zmeny v správaní, depresiu, podráždenosť, agresivitu, chvenie a nekoordinované pohyby. Ochorenie končí úhynom zvierat'a. Známa existencia prirodzeného výskytu scrapie v populácii domácich oviec počas uplynulých 2 a pol storočia a neúspech mnohých experimentov dokázať epidemiologickú spojitosť medzi scrapie a spongiformnými encefalopatiami u ľudí poskytujú významný dôkaz nízkeho rizika pre ľudí.

4. Systém hlásenia choroby

Na základe § 37 ods. 2 písm. a) zákona č. 39/2007 Z. z. je vlastník, držiteľ zvierat alebo iná fyzická osoba, fyzická osoba – podnikateľ alebo právnická osoba, ktorí sú oprávnení disponovať so zvieratami, produktmi živočíšneho pôvodu alebo živočíšnymi vedľajšími produktmi, povinní:

- bezodkladne hlásiť orgánu veterinárnej správy každé podozrenie na chorobu a úhyn zvierat'a a umožniť jeho vyšetrenie,
- dodržiavať povinnosti, ktoré nariadil orgán veterinárnej správy v prípade výskytu alebo podozrenia na výskyt chorôb TSE (BSE, scrapie),
- zabezpečiť prevenciu, kontrolu a eradikáciu chorôb zvierat podľa schváleného národného programu eradikácie.

Na základe § 23 ods. 1 hovädzí dobytok (HD) možno zabíjať u chovateľa na súkromnú domácu spotrebu, ak:

- bolo zabíjanie zvierat nahlásené príslušnej regionálnej veterinárnej a potravinovej správe (ďalej len „RVPS“) aspoň jeden pracovný deň vopred,
- boli dodržané požiadavky na ochranu zvierat v čase zabíjania,
- boli dodržané požiadavky na sústreďovanie a neškodné odstránenie živočíšnych vedľajších produktov podľa osobitného predpisu (napríklad nariadenie č. 999/2001/ES),
- boli dodržané požiadavky na BSE podľa osobitného predpisu (nariadenie č. 1774/2002/ES).

V prípade porušenia zákona, dopustí sa vlastník, držiteľ podľa § 48 predmetného zákona priestupku a podľa § 50 správneho deliktu.

5. Kontrolné mechanizmy

Základnou podmienkou pri plnení programu je identifikácia a registrácia HD, oviec a kôz v znení § 19 zákona č. 39/2007 Z. z., podľa ktorého zvieratá musia byť identifikované a ich identifikačné údaje sa musia viesť v Centrálnnej evidencii hospodárskych zvierat (ďalej len „CEHZ“).

Podrobnosti o identifikácii HD sú uvedené vo vyhláske MP SR č. 372/2007 Z. z., a podrobnosti o identifikácii oviec a kôz vo vyhláske MP SR č. 156/2009, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláska MP SR č. 371/2007 Z. z.

V súlade s týmito vyhláškami sú zvieratá identifikované jedinečným číslom.

Všetky hospodárstva - farmy HD, oviec a kôz musia byť registrované v databáze CEHZ.

6. Všeobecné zásady programu TSE

Pravidlá prevencie, kontroly, monitoringu sa vykonávajú na celom území SR a sú záväzné pre všetky zainteresované subjekty na základe legislatívnych pravidiel Európskeho spoločenstva priamo uplatňované v praxi a podliehajú kontrolám.

7. Systém monitoringu BSE u HD a systém monitoringu TSE u oviec a u kôz

7.1 Monitoring BSE u HD

Územne príslušná regionálna veterinárna a potravinová správa (ďalej len „RVPS“) zabezpečí odber úradných vzoriek od uhynutých zvierat a zvierat zabitých u chovateľa na súkromnú domácu spotrebu prostredníctvom veterinárneho inšpektora alebo súkromného veterinárneho lekára povereného dohľadom v zmysle zmluvy o vykonaní štátnych veterinárnych činností príslušnou RVPS.

Veterinárny inšpektor alebo úradný veterinárny asistent RVPS vykoná úradný odber vzoriek zo zvierat zabitých na ľudskú spotrebu na príslušnom bitúnku.

7.2 Monitoring TSE u oviec a kôz

Územne príslušná RVPS zabezpečí odber úradných vzoriek od uhynutých zvierat prostredníctvom veterinárneho inšpektora alebo súkromného veterinárneho lekára povereného dohľadom v zmysle zmluvy s príslušnou RVPS.

Veterinárny inšpektor alebo veterinárny asistent RVPS vykoná úradný odber vzoriek zo zvierat zabitých na ľudskú spotrebu na príslušnom bitúnku.

8. Prepravu vzoriek a balenie vzoriek

Prepravu vzoriek určených na laboratórne vyšetrenie zabezpečí príslušná RVPS na miesto odvozu vzoriek do laboratória od osôb ktoré vykonali odber (pokiaľ sa nedohodne inak) tak, aby zodpovedali nasledujúcim požiadavkám.

Vzorky sa odosielajú na laboratórne vyšetrenie bezprostredne po ukončení odberu od určených zvierat na vyšetrenie.

Vzorky sú prepravované na vyšetrenie v deň odberu. Vzorky musia byť skladované a prepravované za takých podmienok, aby nedošlo k ich znehodnoteniu (skladované v chladničke a prepravované v termoboxoch s chladiacimi vložkami). Tieto termoboxy musia byť vyčlenené a označené pre tento účel.

Každú vzorku odoslanú do laboratória musí sprevádzať riadne vyplnená žiadanka na laboratórne vyšetrenie TSE. Za riadne vyplnenie žiadanky zodpovedá odosielajúci veterinárny lekár. Identifikácia HD, oviec a kôz musí spĺňať predpoklady dôsledného vystopovania veku, plemena, chovu a okresu pôvodu.